

адаптовану до потреб післявоєнного відновлення. Основою буде створення відповідних нормативно-правових актів, розбудова потенціалу, інноваційне фінансування та залучення громадськості. Оскільки Україна відновлює свою інфраструктуру та екосистеми, ДПП відіграватимуть ключову роль у забезпеченні того, щоб екологічна стійкість слугувала основою зусиль з відновлення природного середовища на основі поєднання державного та приватного секторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Public-Private Partnerships in Natural Resource Management as a Basis for the Implementation of the Ecological and Economic Security Doctrine of Ukraine's Development / I. Taranenko, V. Kruhlov, T. M. Stepanenko, G. Moroz, V. Lebedchenko. *International Journal of Professional Business Review*. 2023. № 8(6). P. 25. DOI: 10.26668/businessreview/2023.v8i6.2315.
2. Cooper C. M., Wardropper C. B. Environmental, public health, and economic development perspectives at a Superfund site: A Q methodology approach. *Journal of Environmental Management*. 2021. № 279. P. 111571. DOI: 10.1016/j.jenvman.2020.111571.
3. Vassileva A. G. Green Public-Private Partnerships (PPPs) as an instrument for sustainable development. *Journal of World economy: Transformations & transitions*. 2022. № 2(5). P. 2. DOI: 10.52459/jowett25221122.

ЕКОЦИД – ЗЛОЧИН РОСІЇ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ УКРАЇНИ

Машталер О. В.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця (Україна)
e-mail: o.mashtaler@donnu.edu.ua

У лютому 2014 року Росія порушила базові принципи міжнародного права та європейського устрою і здійснила міжнародний злочин, порушуючи територіальну цілісність та суверенітет України. Це спричинило найбільшу безпекову кризу в Європі з часів Другої світової війни. У квітні 2014 року, після захоплення окремих територій Донецької та Луганської областей та Автономної Республіки Крим було оголошено про початок антитерористичної операції на Донбасі [1]. У лютому 2022 року Росія розпочала повномасштабне воєнне вторгнення на територію України, захопивши окремі території Київської, Херсонської, Харківської та Запорізької областей і посиливши збройну агресію на територіях Донецької та Луганської областей. На жаль, факт незаконного вторгнення на територію України російських військ поклав початок екоциду – масштабного злочину проти довкілля України. Станом на сьогодні міжнародна спільнота визнала факт геноциду на території України, а також злочини проти людства, агресію і воєнні злочини. Але Україна наполягає на визнанні екоциду в міжнародній правовій практиці.

Поняття екоциду закріплене у статті 441 Кримінального кодексу України, яка навіть має відповідну назву – «Екоцид». Згідно з поданим тут визначенням, «Екоцид – масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну

катастрофу» [2]. Але фактично відсутня криміналізація екоциду на національному рівні. І це є проблемою для України. Колектив вчених біологів, екологів та природоохоронців у тандемі з юристами пропонує критерії, відповідно до яких певні дії можна вважати екоцидом. Вони також пропонують своє трактування поняття «екоцид». Це – людське діяння, що призвело до втрати природних екосистем чи їх компонентів, які не здатні або втратили здатність до самовідновлення, становить високі ризики загрози, може спричинити надзвичайну екологічну ситуацію, негативні процеси, явища, втрату біорізноманіття в межах України, що негативно впливає на стан довкілля та добробут суспільства [3]. Також в Україні ухвалено низку нормативних документів щодо оцінки шкоди та збитків, серед яких одним із основних є постанова КМ України № 326 від 20 березня 2022 року «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації», до якої ухвалено кілька доповнень [4].

Наслідками війни в Україні є техногенні аварії, радіаційна небезпека та ядерний тероризм, водний тероризм (мінування берегів водосховищ, руйнація об'єктів водопостачання, обстріли водогонів), забруднення атмосферного повітря, водних джерел та ґрунтів, знищення лісів, сільськогосподарських угідь, унікальних оселищ, заповідних територій, втрати популяцій багатьох тварин і рослин, вимушена міграція населення через небезпеку для життя та знищення житлового фонду, забруднення вибухонебезпечними предметами, відходами від руйнувань та знищення військової техніки, продуктова та енергетична кризи, колосальні людські втрати серед військових та цивільного населення.

За словами Я. П. Дідуха, академіка Національної академії наук України, геоботаніка, еколога, надважливе значення має оцінка таких втрат, за яких природна екосистема чи її компоненти не самовідновлюються протягом століття. Чутливими та високонадійними індикаторами є втрата біорізноманіття та оселищ, що означає такі незворотні зміни екосистем та умов існування видів, за яких вони не здатні до відновлення [3].

Одразу згадується захоплення Чорнобильської АЕС, окупація Запорізької АЕС, підрив та руйнація дамби Каховської ГЕС, воєнні дії в акваторіях Чорного та Азовського морів, забруднення річок – Сіверський Донець, Дніпро, Південний Буг, Сейм, Десна, катастрофічні наслідки для екосистем Київщини, Херсонщини, Миколаївщини, Дніпропетровщини, Одещини, Сумщини, Харківщини, нищівна дія війни на екосистеми Донеччини, Луганщини ще з 2014 року. Статистика наголошує на катастрофічних наслідках: від початку повномасштабного вторгнення на територію України: знищено майже 800 гідротехнічних споруд, що призвело до нестачі питної й технічної води; затоплення територій; приблизно 600 тисяч тонн відходів від знищеної техніки; приблизно 80 тисяч тонн викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря; третина території країни є замінованою, повністю затоп-

лено 49 вугільних шахт на окупованих територіях Донеччини та Луганщини. На жаль, наслідки цієї війни ми будемо відчувати ще протягом багатьох десятиліть.

Незважаючи на те, що по факту війна в Україні триває вже понад 10 років, випадків щодо визнання екоциду у вітчизняному правовому полі не було.

Після початку повномасштабного вторгнення Україна зосередилася на зборі даних про екоцид на рівнях від громадських організацій до Міндовкілля. Однією з основних платформ є офіційний ресурс Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, розроблений за підтримки Міністерства цифрової трансформації України, стандартизована форма для автоматичного збору та фіксації інформації про екологічні загрози в режимі реального часу, з географічною прив'язкою до місцевості. – ЕкоЗагроза [5]. Він не лише представляє дані, зібрані Міндовкілля, але є можливістю для громадян України надавати інформацію про задокументовані екологічні злочини. Також система передбачає визначення впливу на довкілля та відповідального органу виконавчої влади за усунення наслідків екологічних загроз та відслідковування цього процесу у режимі реального часу (додавання фото відновленої території або ліквідованої загрози). До того ж на території України доволі активно працює громадська організація «SaveDnipro», яка створила сервіс «SaveEcoBot», що дає змогу в реальному часі стежити за якістю атмосферного повітря а чат-боті та на інтерактивній мапі забруднення. Аналогічні громадські сервіси – CityScale117, EcoCity118, ЛУН Місто Air119, EcoInfo120 – збирають дані щодо забруднення повітря з окремих державних, громадських та приватних систем моніторингу повітря та використовують набір даних про дозволи, який публікує Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Отже, Україна самостійно та за підтримки міжнародної спільноти працює над формуванням доказової бази злочинів Росії проти довкілля, шукає шляхи вирішення екологічних проблем, зумовлених російською агресією, та її подальшого притягнення до кримінальної відповідальності за міжнародним правом за скоєні злочини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Машталер О. В. Екоцид – масштабний злочин рф проти довкілля України. *Університетські вісті. Експертне середовище. Статті Хімії, біології і біотехнологій*. 21 листопада 2023. URL: <https://news.donnu.edu.ua/2023/11/21/ekoczyd-masshtabnyj-zlochyn-rf-proty-dovkillya-ukrayiny/>
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення 5 вересня 2024).
3. Екоцид в українському та міжнародному законодавстві: поняття, ознаки та критерії / Я. П. Дідух, С. І. Баран, О. В. Кравченко, А. А. Куземко, І. І. Мойсієнко, К. В. Полянська, О. Є. Ходосовцев. *Наукові перспективи*. 2024. № 5(47). С. 1139–1153. DOI: 10.52058/2708-7530-2024-5(47)-1139-1153.
4. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 5 вересня 2024).
5. ЕкоЗагроза. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 5 вересня 2024).